

Folketingets Administration
Folketingssekretæren

Folketingets Retsudvalg

Den 17. marts 2005
J.nr. 17

Retsudvalgets formand har i et brev af 21. december 2004 på Retsudvalgets vegne anmodet Lovsekretariatet om et notat om samspillet mellem Folketingets muligheder for at gøre et parlamentarisk ministeransvar gældende og loven om undersøgelseskommissioner. Retsudvalget har endvidere anmodet om en redegørelse for, hvilke fortilfælde der foreligger, hvor Folketinget har taget stilling til forhold (i den statslige forvaltning), som (samtidig) undersøges af undersøgelsesorganer m.v. Spørgsmålene er gentaget efter valget.

I den anledning er udarbejdet vedlagte notat af d.d.

Kopi til
Folketingets Præsidium

17. marts 2005

J.nr. 17

CD/LVS

Notat

om samspillet mellem Folketingets muligheder for at gøre et parlamentarisk ministeransvar gældende og loven om undersøgelseskommissioner.

Sammenfatning:

Retsudvalgets formand har i et brev af 21. december 2004 på Retsudvalgets vegne anmodet Lovsekretariatet om et notat om samspillet mellem Folketingets muligheder for at gøre et parlamentarisk ministeransvar gældende og loven om undersøgelseskommissioner. Retsudvalget har endvidere anmodet om en redegørelse for, hvilke fortilfælde der foreligger, hvor Folketinget har taget stilling til forhold (i den statslige forvaltning), som (samtidig) undersøges af undersøgelsesorganer m.v. Spørgsmålene er gentaget efter valget. Retsudvalget har stillet tilsvarende spørgsmål til justitsministeren. Disse er p.t. ikke besvaret.

Dette notat behandler således spørgsmålet om, hvorvidt der er noget til hinder for, at Folketinget tager stilling til forhold i den statslige forvaltning, som samtidig undersøges af en undersøgelseskommission.

Folketingets mulighed for at gøre et politisk ansvar gældende overfor en minister følger af grundlovens § 15, hvorefter "ingen minister kan forblive i sit embede efter at Folketinget har udtalt sin mistillid til ham." Der er ingen begrænsninger i denne mulighed, heller ikke i muligheden for – som det mindre i forhold til et mistillidsvotum – at reagere kritisk på en ministers handlinger i en folketingsvedtagelse i salen eller i en udvalgsberetning.

Heller ikke gennemførelsen af loven om undersøgelseskommissioner og den samtidige ændring af Folketingets forretningsorden medfører nogen formel begrænsning i Folketingets mulighed for at behandle forhold i den statslige forvaltning, uanset at denne samtidig undersøges af en undersøgelseskommission, og i den forbindelse gøre et politisk ansvar gældende.

Der er således ikke formelt noget til hinder for, at Folketinget tager stilling til forhold i den statslige forvaltning, som samtidig undersøges af en undersøgelseskommission. Det skal dog tilføjes, at der med gennemførelsen af loven om undersøgelseskommissioner og reglerne i Folketingets forretningsordens kapitel XVIII blev gennemført en ordning, hvorefter den parlamentariske stillingtagen til emner, der behandles af en undersøgelseskommission, sker som opfølgning på dennes overvejelser og konklusioner og på grundlag af de oplysninger om et faktisk begivenhedsforløb, som er tilvejebragt gennem undersøgelseskommissionens arbejde, og de eventuelle retlige vurderinger, som undersøgelseskommissionen måtte være fremkommet med. Der henvises til den vedlagte beretning fra Udvalget for Forretningsordenen fra 1997. Folketingets administration har ikke grundlag for at vurdere, om en forudgående reaktion fra et folketingsflertals side vil kunne få betydning for sagsbehandlingen i undersøgelseskommissionen. Som nævnt udelukker disse bestemmelser imidlertid efter Lovsekretariatets opfattelse ikke, at Folketinget kan vælge at udnytte sin grundlovsumiddelbare ret til at udtrykke kritik af en ministers forhold uanset en verserende kommissionsundersøgelse om samme forhold.

Det anføres endelig, at der ikke ses at være fortilfælde, hvor Folketinget har taget stilling til forhold i den statslige forvaltning, som samtidig er blevet undersøgt af et undersøgelsesorgan.

1. Indledning

Retsudvalget afholdt den 15. december 2004 et åbent samråd med justitsministeren om ministerens besvarelse af 12. juni 2002 af spørgsmål nr. S 2267 af 24. maj 2002 fra Søren Søndergaard, MF (Dan Lyngesagen).¹ Retsudvalget havde på et udvalgsmøde den 16. december 2004 en foreløbig drøftelse af en eventuel opfølgning på samrådet med justitsministeren, herunder det forhold at der efter lov om undersøgelseskommissioner er nedsat en undersøgelseskommission i Dan Lyngesagen, jf. nedenfor afsnit 2.2.

Retsudvalgets formand har i et brev af 21. december 2004 på Retsudvalgets vegne anmodet Lovsekretariatet om et notat om samspillet mellem Folketingets muligheder for at gøre et parlamentarisk ministeransvar gældende og loven om undersøgelseskommissioner. Retsudvalget har endvidere anmodet om en redegørelse for, hvilke fortilfælde der foreligger, hvor Folketinget har taget stilling til forhold (i den statslige forvaltning), som (samtidig) undersøges af undersøgelsesorganer m.v.² Anmodningen er siden gentaget efter folketingsvalget af udvalgets sekretær. Retsudvalget har stillet tilsvarende spørgsmål til justitsministeren. Disse er p.t. ikke besvaret.

1. Samspillet mellem Folketingets muligheder for at gøre et parlamentarisk ansvar gældende og lov om undersøgelseskommissioner

1.1. Baggrunden for lov om undersøgelseskommissioner

Erfaringen viser, at den sædvanlige administrative behandling af klagesager m.v. ikke fuldt ud har kunnet dække behovet for at undersøge forhold i navnlig den statslige forvaltning, der har almen betydning. Heller ikke permanente un-

¹ Til brug for samrådet udarbejdede Lovsekretariatet efter anmodning fra Retsudvalgets formand et notat af 14. december 2004 om ministres oplysningspligt i forhold til Folketinget, jf. herved bestemmelsen i ministeransvarlighedslovens § 5, stk. 2, om ministres pligt til at give korrekte og ikke-vildledende oplysninger til Folketinget (Retsudvalget, Folketingsåret 2004-05, alm. del – Bilag 198). Som bilag til notatet findes en kommenteret oversigt over nogle konkrete eksempler fra de senere år, hvor spørgsmålet om ministres oplysningspligt i forhold til Folketinget har været rejst.

² Jf. Retsudvalget, Folketingsåret 2004-05, alm. del – Bilag 227.

dersøgelsesorganer som Folketingets Ombudsmand eller Rigsrevisionen har kunnet dække dette behov.³ Dette hænger bl.a. sammen med, at de pågældende sager ofte er særdeles komplicerede og derfor rejser spørgsmål om *undersøgelsesmåder med særlig effektivitet*, herunder mulighed for at foretage vidneafhøringer (i form af vidnepligt), en særlig adgang til oplysninger m.v.

Med loven om undersøgelseskommissioner,⁴ der trådte i kraft den 1. juli 1999, blev der indført en ny ordning om undersøgelse af sager om fejl og forsømmelser, navnlig i den statslige forvaltning.⁵

Hvis der opstår mistanke om alvorlige fejl og forsømmelser navnlig i den statslige forvaltning, kan justitsministeren nedsætte en undersøgelseskommission. Også Folketinget kan beslutte, at der skal nedsættes en sådan undersøgelseskommission. Justitsministeren skal i så fald nedsætte den og udforme kommissionens opgaver i samråd med Folketingets Udvalg for Forretningsordenen.⁶

En undersøgelseskommission har ikke dømmende myndighed, men kan alene undersøge og redegøre for et konkret begivenhedsforløb. Den kan også få til opgave at foretage en retlig vurdering af, om der er grundlag for, at det offentlige søger nogen draget til ansvar, men derimod ikke af spørgsmålet om ministres ansvar.⁷ Efter endt arbejde afgiver undersøgelseskommissionen en beretning.⁸ Alle beretninger, der angår ministres embedsførelse, behandles af Udvalget for Forretningsordenen med henblik på en eventuel indstilling til Folketinget om at gøre et politisk ansvar gældende over for vedkommende minister eller et eventuelt retligt ansvar i form af en rigsretssag.

³ De nævnte permanente undersøgelsesorganer er normalt koncentreret om myndighedsansvaret og ikke om, mod hvem af flere implicerede et eventuelt ansvar kan gøres gældende. Jf. i øvrigt Undersøgelseskommissioner, Embedsmandsansvaret & Folketingets Rolle v/ Oliver Tallefski m.fl. (2002), side 32-33.

⁴ Lov nr. 357 af 2. juni 1999 om undersøgelseskommissioner som ændret ved lov nr. 215 af 31. marts 2004 og lov nr. 452 af 9. juni 2004.

⁵ Loven afløste retsplejelovens bestemmelser om kommissionsdomstole og undersøgelsesretter.

⁶ Jf. § 1 i lov om undersøgelseskommissioner.

⁷ Jf. § 4 i lov om undersøgelseskommissioner.

⁸ Jf. § 32 i lov om undersøgelseskommissioner.

Loven om undersøgelseskommissioner bygger på betænkning om undersøgelsesorganer afgivet af Udvalget om Undersøgelsesorganer (det såkaldte Nordskov-udvalg) i maj 1996.⁹

Nordskov-udvalget redegjorde for den kritik, som anvendelsen af undersøgelsesretter havde givet anledning til. Kritikken vedrørte ifølge udvalget *retssikkerhedsspørgsmål* i vid forstand eller dog spørgsmål, der måtte ses i sammenhæng hermed.¹⁰

Særligt i relation til spørgsmålet om *Folketingets inddragelse i nedsættelsen af undersøgelseskommissioner og behandling af sager om ministeransvar* vedtog Folketinget samtidig med vedtagelsen af forslaget til lov om undersøgelseskommissioner et forslag til ændring af Folketingets forretningsorden, der også var foranlediget af Nordskov-udvalgets betænkning.¹¹ Forretningsordenen blev tilføjet et nyt kapitel (XVIII) under overskriften "Spørgsmål vedrørende ministeransvar". Kapitlet indeholder regler om Folketingets inddragelse i nedsættelsen af undersøgelseskommissioner og om Folketingets behandling af sager om ministeransvar som opfølgning på en undersøgelseskommission, men også som alternativ til en sådan i mindre sager, hvor der ikke var nedsat en undersøgelseskommission. I kapitlet indgår blandt andet regler om bisidder, aktindsigt, ret til at overvære udvalgmøder og andre retssikkerhedsgarantier for den minister, hvis forhold undersøges. Det byggede bl.a. på en beretning fra Udvalget for Forretningsordenen fra 1997, jf. bilag til dette notat. Som det fremgår heraf, var formålet, "at der også i Folketinget etableres en fast procedure som sikrer, at beretninger fra undersøgelseskommissioner kan få en korrekt og grundig behandling med det sigte at vurdere et eventuelt ministeransvar".

⁹ Betænkning nr. 1315/1996.

¹⁰ Et af kritikpunkterne gik på, at undersøgelsesretternes *procesform*, der kun i meget begrænset form var reguleret i retsplejeloven, ikke gav de involverede personer de processuelle garantier, som normalt er påkrævet ud fra retssikkerhedsmæssige hensyn. Således blev de personer, hvis forhold blev undersøgt, ikke gjort bekendt med de punkter, som eventuelt ville blive gjort til genstand for kritik i undersøgelsesrettens beretning. De pågældende havde derfor haft vanskeligt ved at tilrettelægge deres forsvar.

¹¹ Der henvises endvidere til Undersøgelseskommissioner, Embedsmandsansvaret & Folketingets Rolle v/ Oliver Talevski m.fl. (2002), side 343-388, som indeholder en grundig gennemgang af Folketingets rolle. De nye bestemmelser i Folketingets forretningsordens kapitel XVIII bygger endvidere på tidligere overvejelser i Folketinget om Tingets behandling af sager om fejl og forsømmelser i centraladministrationen. Bogen indledes derfor med en gennemgang heraf, jf. side 343-365.

2.2 Undersøgelseskommissionen i Dan Lyngesagen.

Det fremgår af Justitsministeriets kommissorium af 15. september 2003 for en undersøgelseskommission i Dan Lyngesagen, at kommissionen har til opgave at undersøge og redegøre for det samlede begivenhedsforløb, som knytter sig til politiets samarbejde med Dan Lynges såvel i forbindelse med efterforskning og bekæmpelse af rockerkriminalitet som i andre sammenhænge. Undersøgelsen skal omfatte dels politiet, herunder Politiets Efterretningstjeneste, dels andre relevante myndigheder, herunder den overordnede anklagemyndighed og Justitsministeriet. Kommissionens undersøgelse og redegørelse skal bl.a. omfatte de påstande om kritisable forhold i sagen, som er fremkommet i medierne og den offentlige debat, herunder påstande om, at Justitsministeriet i besvarelsen af spørgsmål fra Folketinget skulle have afgivet urigtige oplysninger om kontakter mellem Dan Lynges og politiet m.v. På baggrund af den i kommissoriet beskrevne undersøgelse og redegørelse skal undersøgelseskommissionen foretage retlige vurderinger til belysning af, om der foreligger grundlag for, at det offentlige søger nogen draget til ansvar. Kommissionen påbegyndte den praktiske del af sit arbejde i efteråret 2003. Afhøringerne i kommissionen påbegyndtes i april 2004. Der er ikke i kommissoriet fastsat en tidsfrist for undersøgelseskommissionens arbejde

2.3 Er der noget til hinder for, at Folketinget tager stilling til forhold i den statslige forvaltning, som samtidig undersøges af en undersøgelseskommission?

Folketingets mulighed for at gøre et politisk ansvar gældende overfor en minister følger af grundlovens § 15, hvorefter "ingen minister kan forblive i sit embede efter at Folketinget har udtalt sin mistillid til ham." Der er ingen begrænsninger i denne mulighed, heller ikke i muligheden for – som det mindre i forhold til et mistillidsvotum – at reagere kritisk på en ministers handlinger i en folketingsvedtagelse i salen eller i en udvalgsberetning.

Heller ikke gennemførelsen af loven om undersøgelseskommissioner og den samtidige ændring af Folketingets forretningsorden medfører nogen formel begrænsning i Folketingets mulighed for at behandle forhold i den statslige for-

valtning, uanset at denne samtidig undersøges af en undersøgelseskommission, og i den forbindelse gøre et politisk ansvar gældende.

Der er således ikke formelt noget til hinder for, at Folketinget tager stilling til forhold i den statslige forvaltning, som samtidig undersøges af en undersøgelseskommission. Det skal dog tilføjes, at der med gennemførelsen af loven om undersøgelseskommissioner og reglerne i Folketingets forretningsordens kapitel XVIII blev gennemført en ordning, hvorefter den parlamentariske stillingtagen til emner, der behandles af en undersøgelseskommission, sker som opfølgning på dennes overvejelser og konklusioner og på grundlag af de oplysninger om et faktisk begivenhedsforløb, som er tilvejebragt gennem undersøgelseskommissionens arbejde, og de eventuelle retlige vurderinger, som undersøgelseskommissionen måtte være fremkommet med. Der henvises til den vedlagte beretning fra Udvalget for Forretningsordenen fra 1997. Folketingets administration har ikke grundlag for at vurdere, om en forudgående reaktion fra et folketingsflertals side vil kunne få betydning for sagsbehandlingen i undersøgelseskommissionen. Som nævnt udelukker disse bestemmelser imidlertid efter Lovsekretariatets opfattelse ikke, at Folketinget kan vælge at udnytte sin grundlovsumiddelbare ret til at udtrykke kritik af en ministers forhold uanset en verserende kommissionsundersøgelse om samme forhold.

3. Findes der fortilfælde, hvor Folketinget har taget stilling til forhold, som samtidig er blevet undersøgt af et undersøgelsesorgan?

Der ses ikke at foreligge fortilfælde, hvor Folketinget har taget stilling til forhold i den statslige forvaltning, som samtidig er blevet undersøgt af en et undersøgelsesorgan (dvs. kommissionsdomstole, undersøgelsesretter, undersøgelseskommissioner m.v.).¹²

¹² En oversigt over kommissionsdomstole og andre undersøgelsesorganer m.v., der har været anvendt indtil lov om undersøgelseskommissioner trådte i kraft i 1999, fremgår af bilaget til kommentaren til lov om undersøgelseskommissioner (Undersøgelseskommissioner, Embedsmandsansvaret & Folketingets Rolle v/ Oliver Talevski m.fl., 2002). Det drejede sig – ud over kommissionsdomstole og undersøgelsesretter – navnlig om administrative undersøgelsesorganer og om undersøgelser ved private personer, herunder navnlig advokatundersøgelser. Herudover er nogle undersøgelsesorganer blevet nedsat ved særlig lov herom.

Der har ikke været nedsat kommissionsdomstole, efter at undersøgelsesretterne blev indført i 1990. Den sidste undersøgelsesret blev nedsat i 1993 (Undersøgelsesretten i Spar Nord-sagen). På grund af kritik af anvendelsen af undersøgelsesretter blev der herefter (frem til ikrafttrædelsen af lov om undersøgelseskommissioner) kun iværksat særlige undersøgelser med vidnefor-

Der er imidlertid en del eksempler på tilfælde, hvor en *beretning* fra et undersøgelsesorgan er *fulgt op* af Folketinget. Som eksempel herpå kan henvises til de efterfølgende udvalgsberetninger i Dagpengesagen og P&T-sagen, jf. oversigten i Retsudvalgets alm. del – bil. 198 fra 1.saml.. Som eksempler på, at Folketinget/et folketingsudvalg havde behov for, at der blev tilvejebragt yderligere oplysninger end dem, der fremgik af en beretning fra et undersøgelsesorgan, inden der på fyldestgørende måde kunne redegøres for bl.a. spørgsmålet om, hvorvidt en minister burde søges draget til ansvar for sin embedsførelse, kan henvises til Dagpengesagen og Spar Nord-sagen.¹³

klaringer m.v. ved lov. Det skete senest ved en lov i 1999 om undersøgelse af politiets efterretningsvirksomhed på det politiske område og af de aktiviteter, der var baggrunden for denne virksomhed. Der er siden ikrafttrædelsen af lov om undersøgelseskommissioner nedsat i alt tre undersøgelseskommissioner i medfør af loven, nemlig undersøgelseskommissionen i Farum-sagen (nedsat i august 2003), undersøgelseskommissionen i Dan Lyngesagen (nedsat i september 2003) og undersøgelseskommissionen i skattefradrags-sagen (nedsat i marts 2004). Undersøgelseskommissionen i Farum-sagen er nedsat af justitsministeren på baggrund af en folketingsbeslutning herom, mens undersøgelseskommissionen i henholdsvis Dan Lyngesagen og skattefradrags-sagen er nedsat af justitsministeren.

¹³ Folketinget vedtog den 4. november 1993 et beslutningsforslag fremsat af regeringen om nedsættelse af en undersøgelsesret i medfør af den dagældende § 21 a i retsplejeloven til at undersøge visse forhold i forbindelse med Sparekassen Nordjyllands overtagelse af visse engagementer fra Himmerlandsbanken. Den 3. oktober 1994 afgav undersøgelsesretten sin beretning. Konklusionen var, at Sparekassen Nordjylland på baggrund af en tilladelse meddelt af Told- og Skattestyrelsen havde krav på skatteretligt at kunne foretage et fradrag for hensættelser på 173 mio. kr. på trods af, at tilladelsen til dette fradrag ikke lovligt kunne gives. Under en forespørgsel den 13. oktober 1994 vedtog Folketinget følgende forslag til motiveret dagsorden (forslag til vedtagelse), jf. Folketingstidende 1994-95, Forhandlingerne, side 157: "I overensstemmelse med grundlaget for folketingsbeslutningen af 4. november 1993 om den særlige undersøgelsesret nedsætter Folketinget i henhold til Folketingets forretningsordens § 7, stk. 6, et særligt udvalg bestående af 17 medlemmer. Udvalget skal undersøge, om ministre i perioden frem til nedsættelsen af undersøgelsesretten den 4. november 1993 ved fejl eller forsømmelser har afgivet mangelfulde eller forkerte oplysninger til Folketinget, som kan give anledning til at drage de pågældende til ansvar. ... Undersøgelsen gennemføres hurtigst muligt. Folketinget tager til efterretning, at regeringen samtidig har iværksat yderligere undersøgelser med henblik på at kunne drage de nødvendige konsekvenser af alle sagens aspekter i forhold til de implicerede."

Til lovforslag nr. L 33, Beretning afgivet af Udvalget for Forretningsordenen den 25. juni 1997

Uddrag af Beretning

over

Forslag til lov om undersøgelseskommissioner

[af Pia Gjellerup (S), Birthe Rønn Hornbech (V), Hans Engell (KF), Holger K. Nielsen (SF),
Bjørn Elmquist (RV), Kirsten Jacobsen (FP), Frank Aaen (EL), Arne Melchior (CD) og
Kristian Thulesen Dahl (DF)]

*Om Folketingets opfølgning af beretninger
(punkt 4)*

Parlamentarisk opfølgning

Med en vedtagelse af en lovgivning om undersøgelseskommissioner vil der skabes et retligt instrument, som fremover kan anvendes, når hændelsesforløbet i konkrete sager af regeringen eller Folketinget ønskes belyst med henblik på efterfølgende ansvarsvurdering.

Det er imidlertid vigtigt, at der også i Folketinget etableres en fast procedure, som sikrer, at beretninger fra undersøgelseskommissioner kan få en korrekt og grundig behandling med det sigte at vurdere et eventuelt ministeransvar. Eventuelt embedsmandsansvar vil som hidtil alene være et anliggende for regeringens bedømmelse.

Udvalget for Forretningsordenen har flere gange i de senere år drøftet forslag om, at der i Folketinget nedsættes et permanent udvalg til behandling af og opfølgning på undersøgelseskommissioners beretninger. Der har hidtil været fulgt en uensartet procedure i Folketinget.

Der er således ikke i Folketinget sket en systematisk opfølgning på undersøgelsesorganers beretninger i form af forespørgsel, redegørelse eller udvalgsberetning. Beretninger fra kommissionsdomstolen vedrørende den såkaldte Aaberg-sag (1989-90), kommissionsdomstolen vedrørende landbrugsfondene (1990-91) og kommissionsdomstolen vedrørende køb dansk-klausulen 1990-91 gav alene anledning til udvalgs spørgsmål - ofte fra flere udvalg i samme sag. Det samme var tilfældet efter dommerundersøgelsen vedrørende Kryolitselskabet Øresund A/S (1987), og dommerundersøgelsen vedrørende donorblod (1987-88).

Udvalget for Forretningsordenen finder, at det er af afgørende betydning, at der i Folketinget sikres en ensartet og grundig behandling af alle beretninger fra undersøgelseskommissioner vedrørende ministres forhold. Dette hænger også sammen med lovforslagets § 4, hvorefter undersøgelseskommissioner aldrig kan tillægges dømmende myndighed eller få til opgave at foretage retlige vurderinger vedrørende en ministers embedsførelse. Kommissionens opgave er således at tilvejebringe og fremlægge materiale, som skal danne grundlag for andre myndigheders afgørelse af, om sagen bør fremmes til ansvarsafgørelse, det vil for Folketingets vedkommende sige afgørelse om politisk ansvar eller rigsretstiltale mod en minister. Også dette stiller store krav til Folketingets behandling af sagerne. Disse vil jævnligt være så politisk og juridisk komplicerede, at de tilsiger en grundig og nuanceret parlamentarisk vurdering, som derfor ikke bør give anledning til forhastede reaktioner.

Til lovforslag nr. L 33. Beretning afgivet af Udvalget for Forretningsordenen den 25. juni 1997

Uddrag af Beretning

over

Forslag til lov om undersøgelseskommissioner

[af Pia Gjellerup (S), Birthe Rønn Hornbech (V), Hans Engell (KF), Holger K. Nielsen (SF),
Bjørn Elmquist (RV), Kirsten Jacobsen (FP), Frank Aaen (EL), Arne Melchior (CD) og
Kristian Thulesen Dahl (DF)]

Om Folketingets opfølgning af beretninger (punkt 4)

Parlamentarisk opfølgning

Med en vedtagelse af en lovgivning om undersøgelseskommissioner vil der skabes et retligt instrument, som fremover kan anvendes, når hændelsesforløbet i konkrete sager af regeringen eller Folketinget ønskes belyst med henblik på efterfølgende ansvarsvurdering.

Det er imidlertid vigtigt, at der også i Folketinget etableres en fast procedure, som sikrer, at beretninger fra undersøgelseskommissioner kan få en korrekt og grundig behandling med det sigte at vurdere et eventuelt ministeransvar. Eventuelt embedsmandsansvar vil som hidtil alene være et anliggende for regeringens bedømmelse.

Udvalget for Forretningsordenen har flere gange i de senere år drøftet forslag om, at der i Folketinget nedsættes et permanent udvalg til behandling af og opfølgning på undersøgelseskommissioners beretninger. Der har hidtil været fulgt en uensartet procedure i Folketinget.

Der er således ikke i Folketinget sket en systematisk opfølgning på undersøgelsesorganers beretninger i form af forespørgsel, redegørelse eller udvalgsberetning. Beretninger fra kommissionsdomstolen vedrørende den såkaldte Aaberg-sag (1989-90), kommissionsdomstolen vedrørende landbrugsfondene (1990-91) og kommissionsdomstolen vedrørende køb dansk-klausulen 1990-91 gav alene anledning til udvalgsspørgsmål - ofte fra flere udvalg i samme sag. Det samme var tilfældet efter dommerundersøgelsen vedrørende Kryolitselskabet Øresund A/S (1987), og dommerundersøgelsen vedrørende donorblod (1987-88).

Udvalget for Forretningsordenen finder, at det er af afgørende betydning, at der i Folketinget sikres en ensartet og grundig behandling af alle beretninger fra undersøgelseskommissioner vedrørende ministres forhold. Dette hænger også sammen med lovforslagets § 4, hvorefter undersøgelseskommissioner aldrig kan tillægges dømmende myndighed eller få til opgave at foretage retlige vurderinger vedrørende en ministers embedsførelse. Kommissionens opgave er således at tilvejebringe og fremlægge materiale, som skal danne grundlag for andre myndigheders afgørelse af, om sagen bør fremmes til ansvarsafgørelse, det vil for Folketingets vedkommende sige afgørelse om politisk ansvar eller rigsretstiltale mod en minister. Også dette stiller store krav til Folketingets behandling af sagerne. Disse vil jævnligt være så politisk og juridisk komplicerede, at de tilsiger en grundig og nuanceret parlamentarisk vurdering, som derfor ikke bør give anledning til forhastede reaktioner.

Udvalget for Forretningsordenen har drøftet, hvordan den parlamentariske opfølgning bør finde sted. Udvalget finder, at der under Udvalget for Forretningsordenen bør etableres et permanent udvalg - underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner - som skal have til opgave - på grundlag af beretninger fra undersøgelsesorganer nedsat i medfør af denne lov - at foretage den parlamentariske opfølgning vedrørende ministres og tidligere ministres eventuelle politiske eller retlige ansvar. Underudvalget skal bestå af et medlem fra hvert parti.

Udgangspunktet må selvsagt tages i beretningen fra undersøgelseskommissionen. Der henvises endvidere til bemærkningerne til lovforslagets § 32, stk. 1, hvoraf det fremgår, at det forudsættes, at en kopi af kommissionens protokol og eventuel retsbog optages som bilag til undersøgelseskommissionens beretning. Det forudsættes endvidere, at eventuelle udtalelser efter lovforslagets § 23, stk. 4, optrykkes som bilag til beretningen. Det nævnte materiale vil sædvanligvis udgøre tilstrækkeligt grundlag for underudvalgets behandling af sagen. Underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner bør dog ikke være forhindret i, såfremt der er behov derfor, at indhente eventuelle yderligere bilag fra undersøgelseskommissionen og stille opklarende spørgsmål til ministre. Sådanne spørgsmål kan ikke stilles til embedsmænd, og underudvalget kan ikke afhøre embedsmænd.

Udvalget for Forretningsordenen har overvejet, hvilke retssikkerhedsgarantier der bør gives en minister/tidligere minister, hvis forhold er genstand for undersøgelse i et parlamentarisk organ på baggrund af en undersøgelseskommissions beretning. Udvalget skal i den forbindelse henvise til Nordskov-udvalgets betænkning s. 183. Underudvalget vedrørende undersøgelseskommissioner bør så hurtigt som muligt i forbindelse med behandlingen af sagen give den berørte minister/tidligere minister lejlighed til at udtale sig over for underudvalget. Herudover bør ministeren/den tidligere minister få udleveret underudvalgets udkast til redegørelse, når dette foreligger, og gives lejlighed til at fremkomme med en skriftlig udtalelse, og ministeren/den tidligere minister bør have mulighed for under et møde med underudvalget at uddybe de synspunkter, der fremgår af den skriftlige udtalelse.

Den minister/tidligere minister, hvis for-

hold er genstand for undersøgelse, har ret til en bisidder, der kan varetage den pågældendes interesser; bisidderen vil kunne deltage i ministerens/den tidligere ministers eventuelle møde med underudvalget. Det samme gælder bisiddere for eventuelle andre involverede nuværende og tidligere ministre. Der bør tages referat af møderne med ministeren/den tidligere minister, og referaterne bør tilstilles underudvalget samt ministeren/den tidligere minister.

I forhold til tidligere kommissionsdomstole, undersøgelsesretter og dommerundersøgelser har der ikke for ministre eller tidligere ministre været adgang til direkte at kommentere resultatet af en undersøgelse eller den politiske vurdering af ministeransvaret, som Folketinget måtte være nået frem til. Ved at give ministre/de tidligere ministre mulighed for allerede fra indledningen af folketingsudvalgsarbejdet at kommentere undersøgelseskommissionens betænkning samt yderligere at fremkomme med kommentarer til det udkast til udtalelse fra underudvalget, der måtte foreligge, sikres ministre/de tidligere ministre den rimelige adgang til at fremkomme med deres vurdering. Underudvalget skal skriftligt tilbyde ministre/de tidligere ministre denne mulighed, men underudvalget kan ikke afkræve disse en kommentar i udvalget, hvis de ikke ønsker det.

Underudvalget skal som sin helt faste opgave have at forberede udkast til indstilling fra Udvalget for Forretningsordenen til Folketinget vedrørende undersøgelseskommissioners beretninger. Der bør gives observatører, der deltager i underudvalgets arbejde, mulighed for at udtale sig i forbindelse med forelæggelsen for Udvalget for Forretningsordenen, således at alle partigrupperes synspunkter er tilkendegivet i underudvalgets udtalelse. Det samme skal være tilfældet med tilkendegivelser fra Udvalget for Forretningsordenen.

I underudvalget og i Udvalget for Forretningsordenen afgiver medlemmerne udtalelser og indstillinger og træffer beslutninger med den vægtfordeling, som afspejler partiernes størrelse i Folketinget.

Udvalget vil efter vedtagelse af lovforslaget arbejde videre med forslag til ændring af Folketingets forretningsorden med henblik på at skabe grundlaget for den skitserede ordning.